«بۇ يەرنىڭ تاغ ـ دەريالىرىغا، بىر تال گىياھ، بىر تۇپ دەرىخىگىمۇ چوڭقۇر مېھرىم بار»

(بېشى 3 ـ بەتتە)

«بۇ خەتلەر تېخىچە بۇ يەردە تۇرۇپتۇ.» باش شۇجى شى جىنپىڭ تامدىكى ئىككى قۇر خەتنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ ئوقۇدى: «ئىلىم تەھسىل قىلىشتا ئەستايىدىل ۋە ئېھتىياتچان بولۇش، ئىسلاھ قىلىشنى باش بولۇپ تەشەببۇس قىلىش. ھەققەتتەكە ئىنتىلىش، ۋەتەننى سۆيۈش، دۆلەتنى گۈللەندۈرۈش».

«توغرا! سىز 1997 ـ يىلى «يەنفۇ ۋە جۇڭگونى زىيارەت قىلىش توغرىسىدا» ئىلمىي مۇھاكىمە يېغىنغا بېغىشلىما يېزىپ بەرگەنىدىڭىز».

5000 يىللىق جۇڭخۇا مەدەنىيىتىدىكى جۇڭخۇا مىللىتىنىڭ «روھى» ۋە «يىلتىزى» بار.

«ئاممىنىڭ باش ئىجادىيەتچىلىك روھىغا ھۆرمەت قىلىش»

تاشنى سىلاپ دەريادىن ئۆتۈشتىن شائىرانىتقا قاراپ ئىش كۆرۈش، پۇختا ئالغا سىلجىتىشقىچە

سەنەمنىڭ شەھرىنىڭ «نامى» ئىسلاھاتتىن كەلگەن.

داۋالاش ئىسلاھاتى، ئورمان ئىسلاھاتىنىڭ ھەممىسى قېتىن مەسىلىلەر. سەنەمنىڭ شەھرى قېنىچىلىققا قارشى ئالغا ئىلگىرىلەيدىغان يول ئىزدىگۈچى.

ۋاقتىنى 2000 ـ يىلى 11 ـ ئايغا قايتۇرايلى. فۇجيەن ئۆلكىسىنىڭ شەھەر ـ بازار تېببىي دورا، سەھىيە تۈزۈلمىسى ئىسلاھاتى خىزمىتى يېغىندا، يولداش شى جىنپىڭ مۇنداق كۆرسەتتى: داۋالاش ئاپپاراتلىرى ئىسلاھات قەدىمىنى تېزلىتىپ، «دورا ئارقىلىق دوختۇرخانىنى بېقىش» ئېلىپ كەلگەن مەسىلىلەرنى تۈزۈم جەھەتتىن ھەل قىلىپ، خەلقنە نەپ يەتكۈزۈپ، ئاممىنى كېسىلنى كۆرسىتەلەيدىغان، داۋالىنالايدىغان قىلىش كېرەك.

بۇ، ئىسلاھات كىم ئۈچۈن، كىمگە تايىنىش مەسىلىسى. مەسلىنى يېشىش، مەسلىنى ھەل قىلىشنىڭ ھەممىدە خەلقنىڭ ئېھتىياجىنى چقىش قىلىش كېرەك.

«داۋالىنىش سۈغۇرتىسى، تېببىي دورا، داۋالاش بىرلەشمە ھەرىكىتى» ئىسلاھاتىنى چوڭقۇرلاشتۇرۇشتا، سەنمنىڭ شەھرى يېقىنقى يىللاردىن بۇيان دادىل بۆسۈپ ئۆتۈپ، دادىل سىناق قىلىپ، يېڭى يول ئاچتى. 3 ـ ئاينىڭ 23 ـ كۈنى چۈشتىن بۇرۇن، شاشيەن ناھىيەلىك باش دوختۇرخانىدا، باش شۇجى شى جىنپىڭ بىر پارچە تۇرۇرۇكسىمان خەرىتە ئالدىدا توختاپ تەپسىلىي كۆردى. دوختۇرخانىنىڭ دورا، خورىما ماتېرىيال كىرىمى تۆۋەنلەپ، داۋالاش مۇلازىمىتى كىرىمى ئاشتى، 2019 ـ يىلى سەنمنىڭ شەھرىنىڭ كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان داۋالىنىش خراجىتى 1734 يۈەن بولۇپ، پەقەت مەملىكەتنىڭ ئوتتۇرىچە سەۋىيەسىنىڭ 46%گە توغرا كەلدى. پۈقرالار ھەققىي ئېرىشىش تۈيغۇسىغا ئىگە بولدى.

«زامانىۋىلاشتۇرۇشنىڭ ئەڭ مۇھىم كۆرسەتكۈچى يەنىلا خەلقنىڭ ساغلاملىقى، بۇ، خەلقنىڭ بەختلىك تۇرمۇشنىڭ ئاساسى. بۇ ئىشنى چىڭ تۇتۇشتا، خەلقنى ھەممىدىن ئەلا بىلىش، ھاياتلىقنى ھەممىدىن ئەلا بىلىش پۈتۈن پارتىيە، پۈتۈن جەمئىيەت مۇستەھكەم تۇرغۇزۇشقا تېگىشلىك ئىدىيە بولۇشى كېرەك.» باش شۇجى شى جىنپىڭ مۇنۇلارنى تەكتىلىدى: ساغلاملىق 1، باشقىلارنىڭ ھەممىسى كەينىدىكى 0 . 1 بولمىسا، ھېچنېمە قالمايدۇ.

باش شۇجى ئىلھاملاندۇرۇپ مۇنداق دېدى: «مەن سىلەرنىڭ ئىسلاھاتچىلارغا ناھايىتى كۆڭۈل بۆلىمەن. بۇ بىر خىل باتۇرلۇق بىلەن ئالدىدا مېڭىشقا جۈرئەت قىلىش روھى، خەلقنى ھەممىدىن ئەلا بىلىش، ھاياتلىقنى ھەممىدىن ئەلا بىلىش ئىدىيەسىدىكى ئاڭلىق مەسئۇلىيەتچانلىق».

«ساغلام جۇڭگو قۇرۇلۇشىنى ئومۇمىيۈزلۈك ئالغا سىلجىتىش» «14 ـ بەش يىل»لىق يېرىك پىلان پروگراممىسىغا كىرگۈزۈلدى. باش شۇجى شى جىنپىڭ كېينىكى قەدەمدىكى تېببىي دورا، سەھىيە تۈزۈلمىسى ئىسلاھاتى توغرىسىدا توختىلىپ مۇنداق دېدى: «ئېغىر كېسەللەرنى كۆرسىتىش شۇ ئۆلكىدە ھەل قىلىندۇ، ئائىلە شەھىرى، ناھىيەلەردە ھەل قىلىندۇ، دائىم كۆرۈلىدىغان باش ئاغرىش، قىزىپ قېلىشلار يېزا ـ كەنتلەردە ھەل قىلىندۇ. بۇ خىزمەت «14 ـ بەش يىل» مەزگىلىدە باشلىنىدۇ. ئىسلاھاتتىكى توسۇق نۇقتىنىڭ قەيەردە ئىكەنلىكىنى تەتقىق قىلىپ، ئۆز جايىنىڭ ئەمەلىيىتىگە بىرلەشتۈرۈپ داۋاملىق ئىزدىنىش كېرەك».

قارىماققا ئائىدىتتىكىدەك كۆرۈنسىمۇ، ناھايىتى ئالاھىدە، ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئاسانىدەك بىلىنسىمۇ، ئەمما جاپالىق.

شاشيەن ناھىيەسى كوللېكتىپ ئورمان ھوقۇقى تۈزۈمى ئىسلاھاتى باشلانغان جايىنىڭ بىرى. 3 ـ ئاينىڭ 23 ـ كۈنى چۈشتىن كېيىن، باش شۇجى شى جىنپىڭ شاشيەن ناھىيەسى يېزا مۇلۇك ھوقۇقى سودا مەركىزىگە كەلدى.

ئورمان ھوقۇقى كىنشكاسى، ئورمان يېرى تىجارەت ھوقۇقى كىنشكاسى، ھۆددىگەرلىك ھوقۇقى كىنشكاسى ۋە ئوبوروت قىلىشتىكى تىجارەت ھوقۇقى كىنشكاسى. تۆت كىنشكا ئۈستەلگە تىزىلغان بولۇپ، ئۇلار 20 يىلغا يېقىن ۋاقىتنى ھالقىغان، كوللېكتىپ ئورمان ھوقۇقى تۈزۈمى ئىسلاھاتىنىڭ تارىخىي گۆھىچىلىرى. باش شۇجى تەپسىلىي كۆرۈپ چىقتى.

2002 ـ يىلى يولداش شى جىنپىڭ ۋۇپىڭغا بېرىپ تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلغاندا ئېنىق قىلىپ مۇنداق تەلەپ قىلغان: «كوللېكتىپ ئورمان ھوقۇقى تۈزۈمى ئىسلاھاتى مەھسۇلاتقا بىرلەشتۈرۈپ ئائىللىرگە ھۆددىدىگە بېرىش مەسئۇلىيەت تۈزۈمىگە ئوخشاش تاغ ئېتىكىدىن تاغ ئۈسىتىگە قاراپ بۇرۇلۇش ياسىشى كېرەك»، بۇنىڭ بىلەن فۇجيەننىڭ ئورمان ئىسلاھاتىنىڭ مۇقەددىمىسى ئومۇمىيۈزلۈك باشلاندى.

شاشيەن ناھىيەسى چاقىرىققا ئاكتىپ ئاۋاز قوشۇپ، كوللېكتىپ ئورمان بېرىدە «تاغنى ئائىللىرگىچە تەقسىملەش، ئورماننى ئادەمگىچە باراۋەر تەقسىملەش»نى يولغا قويدى. 2005 ـ يىلىنڭ ئاخىرىغا بارغاندا، «مۇلۇك ھوقۇقىنى ئايدىڭلاشتۇرۇش، ھوقۇق تەۋەلىكىنى بېكىتىپ كىنشكا تارقىتىش» تاماملاندى.

ئىسلاھاتنىڭ چوڭقۇرلىشىشىغا ئەگىشىپ، يېڭى مەسىلىلەر بىر ـ بىرلەپ بارلىققا كەلدى.

پۇل نەدىن كېلىدۇ؟ دەرەخنى قاندىق كېسىش كېرەك؟ يالغۇز ئائىلىلەر قانداق قىلىدۇ؟

قېينىچىلىقلارنى بىر ـ بىرلەپ يېڭىش، مەسىلىلەرنى بىر ـ بىرلەپ ھەل قىلىش كېرەك. ئورمانچىلىق پۇل مۇئامىلىسى، ئورمان ئارىسى ئېقتىسادى، كوللېكتىپ ئورمان يېرىگە مۇناسىۋەتلىك ئۇچ ھوقۇقنى ئايرىش سەنمنىڭ ئورمانچىلىق ئىسلاھاتىنى چوڭقۇر ئالغا سلجىتتى.

«سەنمنىڭ كوللېكتىپ ئورمان ھوقۇقى تۈزۈمى ئىسلاھاتى باشلانغان مۇھىم جاي. كومموئنستىك پارتىيەنىڭ ئىش قىلىشتىكى بىر يېتەكچى ئىدىيەسى دەل ئاممىنىڭ باش ئىجادىيەتچىلىك روھىغا ھۆرمەت قىلىش، ئاممىغا ھەقىي قەھرىمان.» باش شۇجى شى جىنپىڭ مۇنداق كۆرسەتتى:

«بىز ئىسلاھاتنى ئالغا سىلجىتىشتا يۇقىرى قاتلامدىن لايىھەلەش بىلەن ئاساسىي قاتلامدا ئىزدىنىشنى بىرلىككە كەلتۈرۈشتە چىڭ تۇرۇپ، مۇھىم، زور ئىسلاھاتلارغا قارتا نۇقتىدا سىناق قىلىشنى ئالدىن يولغا قويۇشتا چىڭ تۇرۇپ، تەجرىبە ھاسىل قىلغاندىن كېيىن ئاندىن ئومۇملاشتۇرۇشمىز كېرەك. «تاشنى سىلاپ دەريادىن ئۆتۈش»تەك ئىسلاھات مېتودولوگىيەسىنىڭ ۋاقتى ئۇتۇمىدى، ۋاقتىمۇ ئۆتمەيدۇ. پائال، پۇختا بولۇپ، قەدەممۇ قەدەم ئىلگىرىلەش، يۇنىلىشنى ئىگىلەش كېرەك، ئېغىپ كېتىشكە بولمايدۇ».

«يېڭىلىق يارىتىشنى تۆتۈشتا ‹كېلىپ چىقىشى›نى سۈرۈشتۇرمەسلىك»

«چوڭ ئېقىنغا ئەگىشىپ يۈگۈرۈش»تىن پەن ـ تېخنىكا ئارقىلىق ئۆزىگە تايىنىش، ئۆزىنى قۇدرەت تاپقۇزۇش قەدىمىنى تېزلىتىشكىچە

«بۇ قېتىم فۇجيەنگە كېلىپ ئايلىنىپ، ۋەكىل خاراكتېرلىك كارخانىدىن بىرنى تېپىپ كۆرۈپ باقماقچى. نېمىنى كۆرمەن؟» باش شۇجى شى جىنپىڭ سەل توختۇلۇپ مۇنداق دېدى:

«يېڭىلىق يارىتىش».

3 ـ ئاينىڭ 24 ـ كۈنى چۈشتىن كېيىن، فۇجيەن فۇگۇاڭ پاي چەكلىك شىركىتى. سېخلارغا كىرىپ، ھۇنەر ـ سەنئەتنى كۆرۈپ، سېتىش يوللىرىنى سورىدى، باش شۇجى شى جىنپىڭ بۇ كارخانىنىڭ ئۆز ئالدىغا يېڭىلىق يارىتىشىغا زور ئىشتىياق باغلىدى. فۇگۇاڭنىڭ كەشىيات پاتېنتى بىر تامغا لىق تىزىلغانىدى.

«‹14 ـ بەش يىل› مەزگىلىدە دۆلىتىمىز يەنە ئالغا ئىلگىرىلەپ ماڭىدۇ، بۇنىڭ ئۈچۈن جەزمەن يېڭىلىق يارىتىشقا تايىنىش كېرەك. چوڭ ئېقىنغا ئەگىشىپ دائىم باشقىلارغا ئەگەشسە بولمايدۇ. ھازىر كىمنىڭ پۈرسەتنى تۇتالايدىغانلىقىغا، كىمنىڭ مۇشۇنداق مەسئۇلىيەت ۋە بۇرچ تۇيغۇسىغا ئىگە ئىكەنلىكىگە، كىمنىڭ ياخشى قىلالايدىغان مۇشۇنداق ئىقتىدارى بارلىقىغا قاراش كېرەك. يېڭىلىق يارىتىشنى تۆتۈشتا ‹كېلىپ چىقىشى›نى سۈرۈشتۈرمەي، پەقەت دۆلەت ئۈچۈن تۆھپە قوشالسىلا، دۆلەت پۈتۈن كۈچى بىلەن قوللايدۇ. كىم ياخشى قىلالىسا دۆلەتنىڭ تۆھپىكار تۆۋرۈكى بولىدۇ».

باش شۇجى شى جىنپىڭ ھاياجانلانغان ھالدا مۇنداق دېدى: «بىز پەن ـ تېخنىكا تەرەققىياتىنىڭ بىرىنچى چاسا سېپىگە كىرىشتە ئۆزىمىزگە تايىنىشىمىز كېرەك. ھازىر دۆلەت يېڭىلىق يارىتىشنى بىر تۈرلۈك دۆلەت سەياستى قىلدى، ھەرقايسى تەرەپلەرنىڭ ھەمىسى ھازىر ھەرىكەتكە كەلدى، يېرىك پىلانمۇ تۈزۈلۈۋاتىدۇ».

يېڭىلىق يارىتىشتا تېزلىتىش كۈنۈپكىسى بېسىلدى. «14 ـ بەش يىل»لىق يېرىك پىلان پروگراممىسىدا ئىقتىساد، جەمئىيەت تەرەققىياتىنىڭ نۇقتىلىق ۋەزىپىلىرى ساھەلەرگە ئايرىلىپ شەرھلىنىپ بايان قىلىندى، «يېڭىلىق يارىتىش ئارقىلىق تەرەققىياتقا تۈرتكە بولۇشتا چىڭ تۇرۇپ، تەرەققىياتنىڭ يېڭى ئەۋزەللىكىنى ئومۇمىيۈزلۈك يارىتىش»نىڭ سەھىپىسى ئالدىنقى ئورۇندا تۇردى.

ماۋارىپ ساھەسىدىكى يېڭىلىق يارىتىش ئوخشاشلا مىللەتنىڭ كەلگۈسىگە مۇناسىۋەتلىك. ئىختىساسلىقلارنىڭ يېڭىلىق يارىتىش ھاياتي كۈچىنى ئۇرغۇتقىلى بولامدۇ ـ يوق؟ يولداش شى جىنپىڭ 1990 ـ يىلى مىنجياڭ كەسپىي داشۆسىنىڭ مەكتەپ مۇدىرلىقىنى قوشۇمچە ئۆتەۋاتقان دەسلەپكى مەزگىلدە، مەكتەپنىڭ قېينىچىلىقىنىڭ تەرەققىيات يۈنىلىشىدىكى گاڭگىراشتىن كەلگەنلىكىنى كۆرسەتتى. ئۇ مۇنداق دېدى: «ئەگەر مەكتەپ ئۆزىنى ئۆتكەلدىن ئۆتەلمەي قالسا، ئۇ ھالدا ئۇنىڭ ئىقتىدارىنى قانداق ئىزچىللاشتۇرغىلى بولىدۇ؟ ئەگەر مەكتەپ ئۆزىنى ئۆتكەلدىن ئۆتكۈزسە، ئۇ ھالدا ئۇنىڭ ئىقتىدارىنى قانداق ئىزچىللاشتۇرغىلى بولىدۇ؟ ئىقتىدار ئىزچىللاشمىسا، ئۇنىڭ ئىقتىدارى قانداق ئۆسۈپ يېتىلىدۇ؟ ئىقتىدار ئۆسۈپ يېتىلمىسە، ئۇنىڭ ئىقتىدارى قانداق ئىزچىللاشتۇرغىلى بولىدۇ؟ ئىقتىدار ئىزچىللاشتۇرال